

נושא העבודה: המתקפה על פרל הארבור –

7 בדצמבר 1941

מטרת העבודה

בעבודה זו בכוונתי לחקור מה היו מטרות היפנים בתקיפה על פרל הארבור ב-1941 ומה הניע את יפן בקבלת החלטה זו. נוסף אתייחס להשלכות אשר גרמה תקיפה זו ביפן כגון:

הטלת פצצת אטום על הירושימה ונגסקי.

הצעת הטיעון המועלה לבדיקה

יפן לא התערבה במלחמת העולם השנייה עד סוף 1941, שאז נערכה ההתקפה על פרל הארבור.

באוגוסט 1940 מסרה ממשלת וישי ליפן את השליטה בצפון הודו-סין, וכוחות יפניים נכנסו לשם בתחילת ספטמבר. ארה"ב הגישה מחאה דיפלומטית חריפה. בהמשך אותו חודש חתמה יפן על הסכם הציר עם גרמניה ואיטליה, וביוני 1941 כבשה את שאר הודו-סין. בתגובה על צעד זה הקפידו ארה"ב ושאר בעלות הברית את כל הנכסים היפניים על אדמתן, וארה"ב הטילה אמברגו על מכירת מתכות, נפט גולמי ומוצרי נפט ליפן.

מאז ואילך ניהלו שתי המדינות מו"מ בניסיון ליישב את המחלוקת ביניהן. אך במקביל למו"מ המדיני האיצה יפן את הכנותיה לפתיחת חזית אפשרית מול ארה"ב. על רקע עניינה הבולט של יפן בהשגת שליטה על דרום-מזרח אסיה ואיי האוקיינוס השקט, התקבלה החלטה חשאית (ב-6 בספטמבר 1941) כי עימות צבאי עם ארה"ב הוא בלתי-נמנע, ומוטב ליפן שתפתח בו.

באוקטובר 1941 קבע ראש ממשלת יפן את 29 בנובמבר כתאריך יעד אחרון להשגת הסדר ללא מלחמה. החלטה זו נשמרה בחשאי, וכמוה גם תוכניות הקרב שהכינו מפקדי צבא יפן, בראשותו של אדמירל יממוטו איסורוקו, מפקד הצי היפני. כעשרה ימים לאחר תאריך היעד, ומשלא הושג הסכם בין הצדדים, יצאו כוחות יפן להתקפה על פרל הארבור.

אחקור בעבודה מדוע עשרה ימים לאחר שנקבע התאריך, 29 בנובמבר 1941 ע"י ראש ממשלת יפן להשגת הסדר ללא מלחמה, יצאו כוחות יפן להתקפה בפרל הארבור.

הצגת הבסיס העיוני / התיאורטי ממנו עולות שאלות המחקר ועליו מתבססת דרך המחקר

המתקפה על פרל הארבור הייתה מתקפת פתע יפנית על הבסיס האמריקאי בפרל הארבור שבהוואי. מתקפה זו התרחשה במהלך מלחמת העולם השנייה בבוקר יום ראשון ה-7 בדצמבר, 1941. בתקופה זו פרל הארבור שימשה כבסיס של חיל הים של ארה"ב.

מתקפה זו נצרבה בתודעה האמריקאית כאירוע "קלון" לאומי, והיא נחשבת לכישלון המודיעיני הגדול ביותר בתולדות ארה"ב עד מתקפת הטרור על מגדלי התאומים בניו יורק.

כמו כן המתקפה גרמה לכניסת ארה"ב למלחמת העולם השנייה ובדיעבד לתבוסתה של יפן. אתמקד בעבודת החקר במניעים, הנסיבות וההשלכות של התקיפה בפרל הארבור. בראי ההיסטוריה נחשבת המתקפה על פרל הרבור לניצחון טקטי מזהיר של יפן, ולכישלון אסטרטגי של ארה"ב. כמתוכנן, אפשרה המתקפה לכוחות הצבא היפני להשתלט על שטחים נרחבים במערב אגן האוקיינוס השקט, בלא חשש מתגובה אמריקנית מידית. אך בדיעבד הביאה ההתקפה, ויותר מכן תחושת ההשפלה האמריקנית, למעורבות עמוקה של ארה"ב במלחמה. מעורבות זו הביאה לניצחון בעלות הברית במלחמה ולהכנעת יפן.

אבחן את הצד של ארה"ב, מדוע לא מנעה את תקיפת היפנים ומדוע נכשל רוזוולט לגייס את תמיכת הציבור האמריקאי לתקיפה ביפן וכניסה למלחמה.

אראה כיצד תקיפה זו הובילה את ארה"ב להיכנס למלחמת העולם השנייה ולהטיל פצצת אטום בסופו של דבר על יפן בהירושימה ונגסקי

כמו כן אתייחס לנסיבות ולמניעים של יפן בתקיפת פרל הארבור. מה הוביל את נשיא יפן לתקיפה ולהפרת ההסכם.

יום למחרת ההתקפה הכריז הנשיא רוזוולט, בתמיכת הקונגרס, כי ארה"ב נמצאת במצב מלחמה עם יפן. מספר ימים לאחר מכן (11.12.1941) הכריזו גרמניה ואיטליה מלחמה על ארה"ב, מתוקפו של הסכם הציר, ובכך הבטיחו למעשה את מעורבותה של ארה"ב במלחמה גם באירופה.

פירוט עיקריו של ההיבט המעשי של העבודה

את עבודתי זו, אחקור בעזרת ספרים ומאמרים העוסקים בנושאי מלחמת העולם השנייה ואשלב שני ראיונות אישיים:

1. ראיון אישי מצולם עם אדם אשר ניצל מהתקיפה בפרל הארבור.
2. ראיון אישי עם עד ראיינה מיום התקיפה על פרל הארבור.

רשימת פרקי העבודה

*הקדמה

*מבוא

1. רקע לפעילות יפן לפני התקיפה בפרל הארבור במהלך מלחמת העולם השנייה
2. הנסיבות שהובילו לתקיפה בפרל הארבור
3. מדיניות הפיוס של ארה"ב ומדוע לא נכנסה כבר קודם לכן למלחמה
4. מהלך התקיפה בפרל הארבור (7 לדצמבר, 1941)
5. כניסת ארה"ב למלחמה וההשלכות הפוליטיות של תקיפת היפנים
6. תבוסת יפן במלחמה בעיקבות התקיפה
7. השלכות כלכליות על יפן בעקבות התבוסה
8. הטלת פצצת אטום על הירושימה ונגסקי

רשימת הספרות עליה תתבסס העבודה

-טולנד ג; תל אביב, מערכות, 1987, קלון פרל הארבור ועלילותיה

-טרומבול ר; "האמת נחשפת אחרי 65 שנה", העין השביעית, 2007

-פוסטר מרק א; תל אביב, זמורה-ביתן מודן, 1979, עולם במלחמה

-פושידה מ; אוקומיה מ; תל אביב, מערכות, 1981, מידווי

-צ'רצ'יל ו; הוצאת עם הספר, 1957, מלחמת העולם השנייה

The Bells of Nagasaki, 1994, Kodansha International (JPN); Takashi Nagai-

נושא העבודה : קסטנר גיבור יהודי או משתף פעולה עם הנאצים?

מטרת העבודה : חקירה והעמקה בדעות והטענות השונות והסותרות כלפי קסטנר באשר ל'פרשת רכבת הניצולים' תוך עימות מחודש עם העובדות; ומתוך ניסיון להגיע למסקנות ברורות באשר לפעילותו של קסטנר. האם הציל והתנהל בגבורה תחת סכנות וקשיים; האם בגד; ואולי שניהם גם יחד.

השאלה המועלית לדיון : האם ישראל קסטנר הציל נפשות או שמא "מכר את נפשו לשטן"?

הצגת הבסיס הרעיוני של העבודה:

ישראל קסטנר נולד ליצחק ולהלנה בעיר קלוז' שבחבל טרנסילבניה, למשפחה עמידה ודתית. הוא נשלח לגימנסיה ובגיל 15 הצטרף לתנועת נוער ציונית בהמשך היה רכז התנועה בעירו. החל משנת 1925 הוא עבד כעיתונאי, עורך דין ומנהיג ציוני. בשנים 1929-1931 שימש ככתבו המדיני של העיתון בבוקרשט ונמנה עם הנהלת המשרד הארצישראלי של הסוכנות היהודית שם. היה מראשי תנועת הנוער הציוני בטרנסילבניה ופעיל בתנועת העבודה הציונית. לאחר סיפוח טרנסילבניה הצפונית להונגריה ב-1940 וסגירת העיתון בו היה פעיל הוא עבר לבודפשט שבה מילא תפקיד בקרן היסוד. החל משנת 1942 כיהן כסגן נשיא ההסתדרות הציונית בהונגריה. לאחר מכן פעל להקמת 'ועד העזרה וההצלה' בבודפשט שעזר לפליטים היהודים שהחלו להגיע להונגריה, ובראשה עמד אוטו קומויי, קסטנר היה סגנו ומנהיגו של הגוף בפועל. הוא אירגן פעולות הצלה שונות ליהודים בזמן השואה, חברי הוועדה ידעו אודות השואה בפולין ובמקומות אחרים, וניסו להפיץ את המידע. כאשר השתלטו הגרמנים על הונגריה במרס 1944 נוצרו מגעים בין הוועדה ובין קבוצת אנשי הס"ס בראשותו של אדולף אייכמן שהופקדה על התוכנית להשמיד את יהודי הונגריה. קסטנר סבר שבנסיבות ששררו בהונגריה פתח ההצלה היחיד ליהודים הוא במשא ומתן עם הגרמנים, ניתנו סכומי כסף לס"ס והתבצעה עסקת 'סחורה תמורת דם', במסגרתה שוחררו מספר רב של יהודים תמורת משאיות וחומרים שונים שנשלחו לגרמניה. בסוף יוני יצאה מהונגריה רכבת ובה 1684 יהודים שאותם בחרו אוטו קומויי וישראל קסטנר, הרכבת הופנתה לברגן בלזן ובה היו בני משפחתו של קסטנר וחבריו מקלוז', אך בעיקר נציגי כל המפלגות, הסיעות הדתיות ועשירים ששילמו סכומי כסף גדולים ובכך מימנו את האחרים. קסטנר סבר שהדבר יהווה תקדים שיפסיק את תוכנית ההשמדה, ויהיו משלוחים בעוד רכבות דוגמת הרכבת הראשונה, אך לא היו עוד משלוחים כאלה.

בחורף 1944-1945, כאשר כבר היה בשוויץ הבטוחה, חזר קסטנר מרצונו לגרמניה ונסע עם קורט בכר לברלין בניסיון להציל את שרידי היהודים במחנות הריכוז.

אחרי המלחמה נקרא קסטנר לסייע במשפטי נירנברג לחוקרים את מעשיהם של הפושעים הנאצים, הוא העיד עבור בכר וגם לנאצים נוספים, נראה שהוא סבר שיש לנהוג על פי כללי האצילות המחייבת לזכור לטוב כל נאצי שעשה מחווה למען היהודים. בעקבות טענה של עיתונאי ירושלמי שקסטנר שיתף פעולה עם הנאצים, הגיש היועץ המשפטי לממשלה, חיים כהן, כתב אישום נגד גרינוולד בגין הוצאת דיבה, בנוסף רבים טענו כי קסטנר לא הזהיר את יהודי הונגריה. משפטו של גרינוולד שעורר עניין ציבורי רב, הפך לבירור רחב של שואת יהודי הונגריה ופעילותו של קסטנר במהלכה, משפט זה נודע כ"משפט קסטנר". ביוני 1955 זיכה בית המשפט המחוזי את גרינוולד מרוב ההאשמות והשופט, הלוי קבע בתום המשפט כי קסטנר 'מכר את נשמתו לשטן'. באמירה זו נחרץ גורלו של קסטנר. בעת שהתנהל הדיון בערעור שהגישה המדינה לבבית המשפט העליון נרצח קסטנר בתל אביב. בית המשפט העליון טיחר

את קסטנר ברוב דעות, מאשמת שיתוף פעולה עם הנאצים ורצח בעקיפין של יהודי הונגריה, אך קבע פה אחד ש"קסטנר הציל באמצעות שקר ביודעין ובאורח פלילי את הפושע הנאצי"- קורט בכר מהעונש שציפה לו בנירנברג, עונש מוות. השופט ד"ר שמעון אגרנט ציין בפסק דינו כי " את קסטנר תשפוט ההיסטוריה ולא בית המשפט ". הוויכוח בעניינו של קסטנר נמשך עד היום, הדעות והטענות כלפיו ממשיכות לצוף ולעלות אחת לכמה שנים בתודעה התקשורתית .

פירוט עיקריו של ההיבט המחקרי של העבודה

בחלקה הראשון של העבודה אאסוף חומר על קסטנר לפני מלחמת העולם השנייה ועל תפקודו בתקופת המלחמה עצמה (השוואה)- בחלק זה אעסוק בהיותו כוכב עולה בקרב הקהילייה היהודית בהונגריה, אסקור את תפקידו בקהילייה, ארחיב על אודות הקהילה היהודית והיחס כלפיה מצד שלטונות הונגרייה- טרם הכיבוש הנאצי.

בחלקה השני של העבודה אעבור לתקופת מלחמת העולם השנייה (החל מספטמבר 1939) ארחיב על הקהילה היהודית ומפעלו של קסטנר בתקופת הכיבוש הנאצי, והשינוי ביחס שחל בקרב האוכלוסייה המקומית כלפי היהודים. כמו-כן ארחיב על אודות המתרחש בהונגרייה בזמן 'הפתרון הסופי'. בהמשך אאסוף מידע על אודות הפעילות של קסטנר מול השלטונות הנאצים בתקופת ההשמדה - מו"מ זה מהווה, כאמור, לב הוויכוח לגבי פועלו של קסטנר- האם הוא בוגד? או מציל?

בחלקה השלישי של העבודה אעסוק בשאלה שהטרידה את אנשי הארץ בהקשר לפועלו של קסטנר - הדילמה הייתה לב ליבו של משפט הדיבה שניהל קסטנר נגד גרינוולד העיתונאי, שבמסגרתו עלתה לדיון לא רק שאלת קסטנר אלא יותר מכך שאלת עצוב זיכרון השואה כפי שבא לידי ביטוי בעקבות פרשת קסטנר

וראשית השינוי שהפרשה מסמנת בתחום זיכרון השואה. לסיום אקדיש פרק אחרון (רביעי) להשוואה בין קסטנר לשינדלר בכל הנוגע להצלת יהודים בתקופת השואה ובעיקר לדימוי שנוצר לשניהם בציבור בעקבות מפעל החיים שניהלו.

מבנה משוער של העבודה:

1. הקדמה אישית
2. מבוא
- 2.1. החלק הרעיוני
3. **חלק א' - ערב מלחמת העולם השנייה**
  - 3.1. רקע- חייו של קסטנר ופועלו טרם המלחמה;
  - 3.2. חיי הקהילה היהודית בהונגרייה ערב המלחמה;
4. **חלק ב' - תקופת מלחמת העולם השנייה (השואה)**
  - 4.1. מלחמת העולם השנייה והשפעתה על מפעלו של קסטנר ועל היחס של השלטונות ושל האוכלוסייה ההונגרית על יהודי הונגרייה;
  - 4.2. השמדת היהודים ומפעלו של קסטנר בתקופת ההשמדה;
5. **חלק שלישי - התקופה שלאחר המלחמה**
  - 5.1. קסטנר שלאחר המלחמה;
  - 5.2. משפט הדיבה בו היה מעורב קסטנר מול גרינוולד וגורמים נוספים;
  - 5.3. הדילמה – האם קסטנר "מכר את נפשו לשטן" או שמא הוא מציל נפשות;
  - 5.4. תרומת המשפט בדיעבד לעיצוב זיכרון השואה;
  6. השוואה בין מפעלו של שינדלר למפעלו של קסטנר;
  7. סיכום ומסקנות;
  8. ביבליוגרפיה

רשימה ביבליוגרפית ראשונית:

חשוב לציין, כי רשימה זו היא חלקית בלבד ובמהלך העבודה יתווספו אליה מקורות מידע נוספים.

ספרים: נג'י פטר ס. **מבצע קסטנר**, הוצאת ירון גולן. 1997 דינור, דב. **קסטנר-גילויים חדשים על האיש ופועלו**, גסטליט. 1987 צחור, ברוך. **לא הייתי גיבור**: קבוץ דליה, הוצאת גסטליט. 1997 גוטמן, ישראל. **האינציקלופדיה של השואה**, יד ושם ו-ידיעות אחרונות. 1990 ברנד, יואל. **השטן והנפש**, לדורי. 1960 ועדת העזרה וההצלה בבודפשט. **דין וחשבון של ועדת ההצלה היהודית בבודפשט**. 1945-1942, 1981, גוטמן, ישראל. **הנהגת יהודי הונגריה במבחן השואה**, יד ושם. 1976 כהן, אשר. **המחתרת החלוצית בהונגריה, 1942-1945**, הקיבוץ המאוחד. 1984, ברנד, יואל. **בשליחות נידונים למוות**, עיינות. 1957, ויץ, יחיעם. **האיש שנרצח פעמיים: חייו, משפטו ומותו של ד"ר ישראל קסטנר**, כתר. 1995, הראל, איסר. **האמת על רצח קסטנר: טרוו יהודי במדינת ישראל**, עידנים. 1986, **דפי אינטרנט:**

<http://www.haaretz.co.il/literature/study/.premium-1.2140039><http://www.shabak.gov.il/heritage/affairs/pages/kastner300709.aspx>

<http://israelkastner.wordpress.com/http://lib.cet.ac.il/pages/item.as>

<http://he.wikipedia.org/wiki/קסטנר>

<http://www.mako.co.il/news-channel2/Six-NewsCast/Article-10dc6a47589c021004.htm>

<http://www.daat.ac.il/daat/hungary/pirkey/07.htm>

